

TOETATUD TÖÖLERAKENDUMISE (TTR) KOOLITUS

2025

Ajakava

10:00 - 10:15 Kogunemine

10.15 - 11.45 Koolitus

11:45 - 12:00 Sirutame jalga

12:00 - 13:30 Koolitus

13:30 - 14:00 Täidame kõhtu

14:00 - 15:30 Koolitus

15:30 - 15:45 Sirutame jalga

15:45 - 17:15 Koolitus

Kes meie oleme ja miks me siin oleme?

Vali laualt 3 eset.

Tutvusta ennast läbi esemete. (ära unusta oma nime)

- 1 ese - mis iseloomustab Sind.
- 2 ese - Sinu tööalane eesmärk.
- 3 ese - sinu hetke emotsioon.

Ootused koolitusele

- Kirjuta igale paberile 1 mõte mida ootad koolituselt ...
- Kleebi oma paberid „majale“ ja ütle oma mõtted.

TTR koolituse õppekava

- Päev 1: TTR põhimõtted ja protsess
- Päev 2: Kliendi kaasamine
- Päev 3: Töö otsimine ja tegevused tööandjatega
- Päev 4: Teenused ja - toetused
- Päev 5: Iseseisev tööde esitlus/ettekanne

TTR koolituse õppekava

- Kogumaht 104 akadeemilist tund
- 40 tundi auditoorset tööd
- 64 tundi iseseisvat tööd
- Individuaalsete kodutööde esitamine
koolitajatele e-postiga aadressile
ttrkoolitu@gmail.com
- Tunnistuse saab peale iseseisvate tööde ja
lõputöö esitlust

TTR koolituse kodutööd

1. Koosta kliendile kutseprofiil ja kliendiplaan/tegevuskava/tegevusplaan ja saada e-postiga aadressile ttrkoolitus@gmail.com
2. Kaardista sobilikud tööandjad lähtudes kliendi soovidest, oskustest, võimetest ja elukohast ning saada e-postiga aadressile ttrkoolitus@gmail.com
3. Koosta 1 töökoha analüüs ning saada e-postiga aadressile ttrkoolitus@gmail.com
4. Koosta powerpoint esitlus, kus on tulemused, mis olete kliendiga kliendi töölerakendamise osas saavutanud. Too ettekandes lühidalt välja, kas ja kuidas läbitud TTR metoodika koolitus aitab edaspidi Sul oma tööd paremini teha ja millised on Sinu asutuse tugevused TTR mudeli rakendamisel. Esitlus saada e-postiga aadressile ttrkoolitus@gmail.com
5. Kanna esitlus ette (kestus 20-30 min)

Töötamine

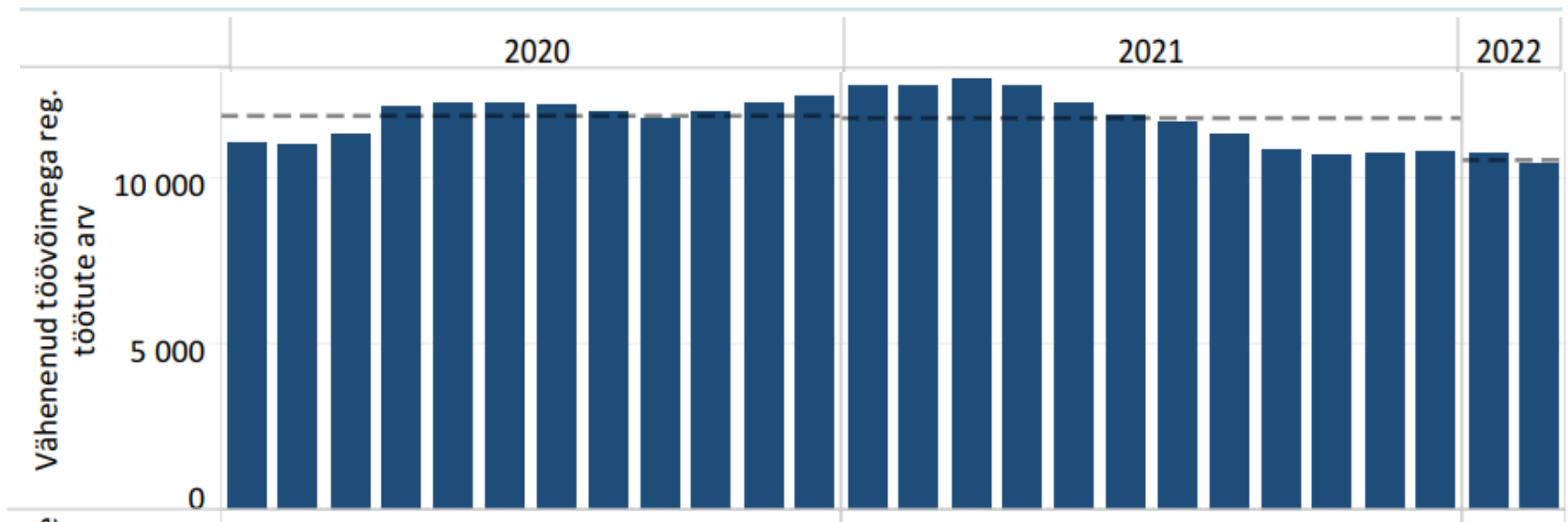
- Õigus tööle

Eesti Vabariigi põhiseadus sätestab ühe põhiõigusena § 29. Eesti kodanikul on õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta

- Ebasoodsas olukorras tööturul/erivajadustega inimesed

- Inimesed, kes ei tööta, kogevad tihti märgistamist, neisse suhtutakse kui vähem väärtuslikesse ühiskonna liikmetesse.

Vähenenud töövõimega registreeritud töötud veebruaris 2022 aastal 10 442 inimest

<https://www.tootukassa.ee/et/statistics-and-research/peamised-statistilised-naitajad>

Tervisest tuleneva takistusega registreeritud töötute arv 2024 aasta detsembris oli 9218 inimest

Registreeritud töötute arv

detsember 2024

49 196

Tervisest tuleneva takistusega töötute osakaal

detsember 2024

18,7%

Tervisest tuleneva takistusega registreeritud töötute arv 2024 aasta detsembris oli 9218 inimest

Töötud soo järgi

Töötud vanusegrupi järgi

Mis on erivajadus tööl?

- Erivajadus on puuded ja haigused, millega peavad erivajadusega inimesed iga päev hakkama saama.
- Need on delikaatsed isikuandmed
- Tööandja peab teadma erivajadusest, mis on seotud tööga

Töötamine

Töötamine

- Tagab vahendeid ellujäämiseks.
- Tõstab staatust ühiskonnas ning annab võimaluse isiklikuks ja professionaalseks arenguks.
- Annab sotsiaalse rolli, mõjutades seda, kuidas ennast näeme ja kuidas teised meid näevad.
- Mõjutab sõprussuhteid, sotsiaalseid tegevusi, meelelahutuse- ja vaba aja veetmist.

Mis on TÖÖ?

- Töö on inimese tegevus, millel on eesmärk ja millest on kasu.
- Töö tulemuseks on toode, teenus või keskkonna puhtus.
- Töö võib olla tasuline või tasuta.

Toetatud töölerakendamise meetodi ajalugu

- Toetatud töölerakendamise idee (ing.k. supported employment) sai alguse USAst ja Kanadast 1970-1980 aastatel.
- Esialgne eesmärk oli arendada meetod, mille abil hõlbustada raske vaimupuudega inimeste integreerumist ühiskonda. Kuna mudel töötas hästi, siis hakati seda rakendada ka teiste erivajadustega ja ebasoodsamas olukorras olevate inimeste tööle rakendumiseks.
- Toetatud töölerakendamise terminit kasutati esimest korda 1984. aastal USA Vaimupuudeseaduses (US Developmental Disabilities Act – viidanud Lehtinen, 1997: 67).
- Euroopas kasutati TTR mõistet 1993 esimest korda.

EUSE/ASSE

- EUSE - oli Toetatud Töölerakendamise Euroopa Ühendus. Ühendas Euroopas tegutsevaid toetatud töölerakendumisega tegelevaid asutusi ja loodi 1993 aastal.
- Toetatud töölerakendamise mudel töötati algusest peale välja selleks, et aidata puudega inimestel pääseda tööle avatud tööturul.

ASSE

ASSOCIATION
FOR SUPPORTED
EMPLOYMENT
EUROPE

[Association for Supported Employment Europe \(ASEE\)](#) on Euroopa toetatud töölerakendamise katusorganisatsioon. ASEE liikmed on Euroopa toetatud töölerakendamise riiklikud ühendused.

Hetkel kuulub sinna 22 riiklikku organisatsiooni.

EUSE/ASSE

- EUSE/ASSE liikmete poolt kokkulepitud ja heakskiidetud toetatud töölerakendumise definitsioon: **erivajadustega või teistele ebasoodsamas olukorras olevatele inimestele toe pakkumine eesmärgiga kindlustada nad tasustatava tööga avatud tööturul.**
- [European Supported Employment Toolkit](#)

EUSE/ASSE/WASE

- Ülemaailmne toetatud tööhõive ühendus (WASE).
- ASEE on WASE liige.

Liikmed:

- Association of People Supporting Employment First (USA)
- Brazilian Association of Supported Employment
- Canadian Association for Supported Employment
- Disability Employment Australia
- European Union of Supported Employment
- Northern Ireland Union of Supported Employment

TTR metoodika kasutus

- Juhtumikorraldajad
- TTR teenus (Töötukassa)
- Erihoolekandeteenused
 - töötamise toetamise teenus (sh kaitstud töö)
 - igapäevaelu toetamise teenus
 - kogukonnas elamise teenus
- Tööalane/sotsiaalne rehabilitatsioon
- Erinevad erivajadustega inimeste asutused/keskused, kus tegeletakse töötamise teemadega
- KOV (erinevad projektid jm toetused ning teenused)

Toetatud töölerakendumise (TTR) mudeli

3 põhilist tunnust

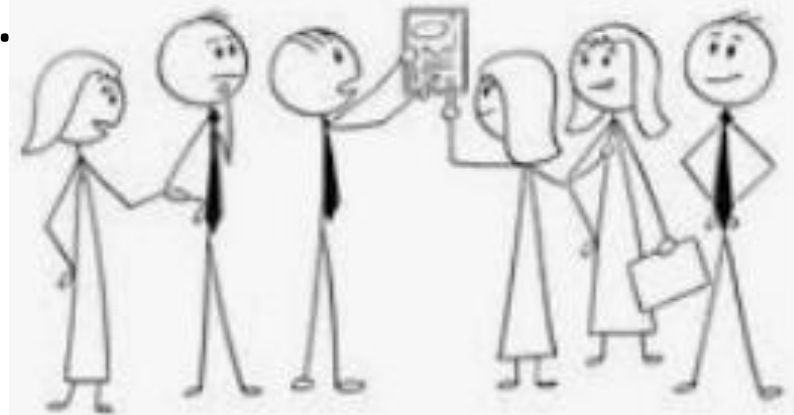
- Tasustatud töö
- Avatud tööturg (tasu, tingimused, õigused, kohustused)
- Jätkutugi (vajaduspõhine, nii töötajale kui tööandjale)

TTR väärtused ja põhimõtted

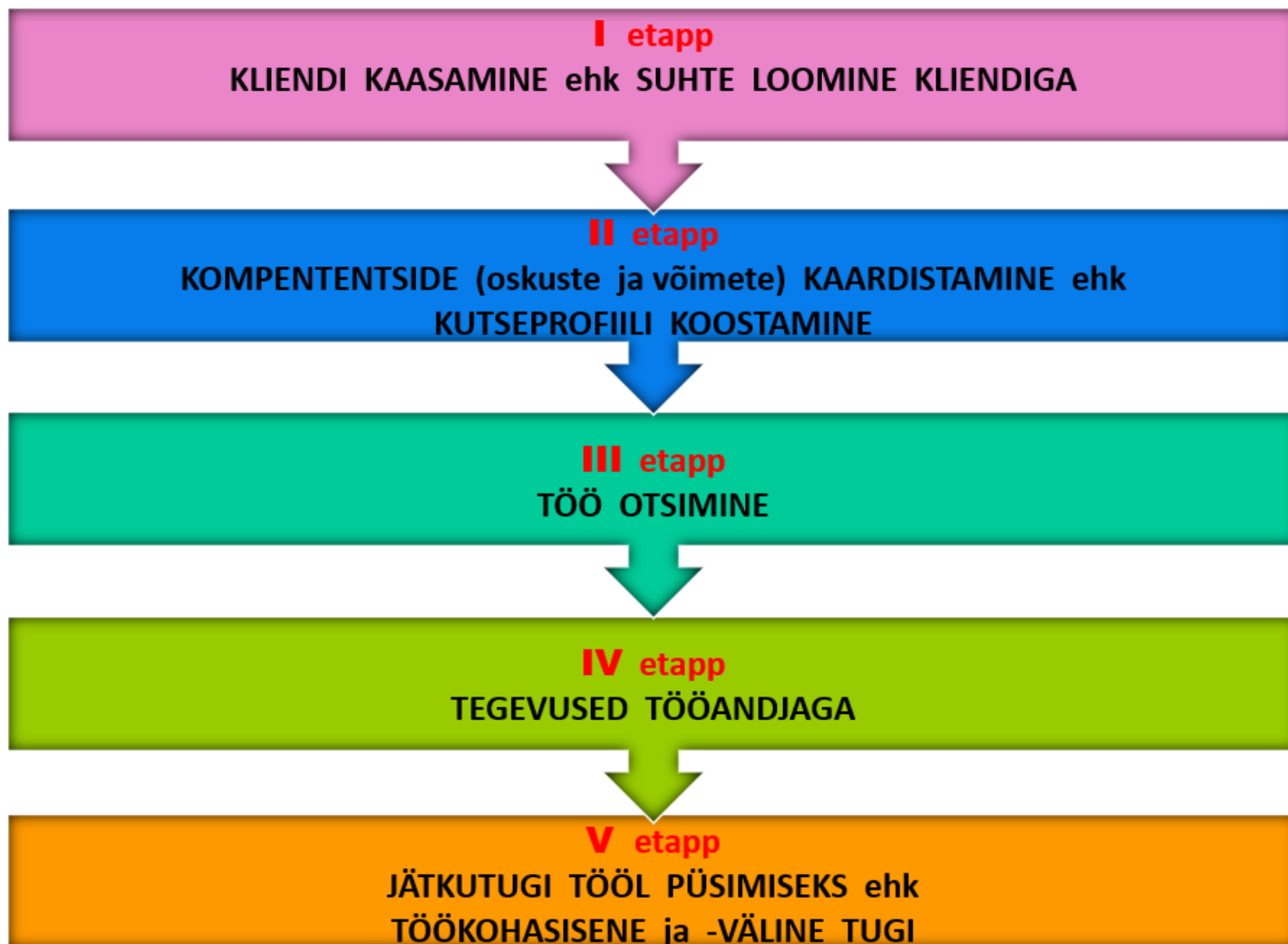
- Individuaalsus / ainulaadsus
- Lugupidamine / austus
- Enesemääramine / õigus ise otsustada
- Teadlik valik
- Jõustamine / kaasamine
- Konfidentsiaalsus
- Paindlikkus / kohandatavus
- Kättesaadavus

TTR väärtused ja põhimõtted

- Mõtle TTR väärtustele.
- Vali endale 1 kõige olulisem väärtus välja.
- Aruta enda naabriga, miks just see väärtus on Sulle oluline.
- Arutelu suures rühmas.

TTR protsess

I etapp Kliendi kaasamina

Eesmärk:

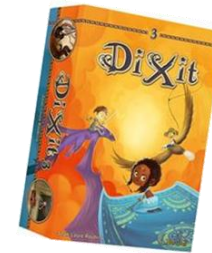
- tagada kliendile piisav ja arusaadav info töölerakendumise protsessi kohta
- teha kindlaks, et klient on suunatud/tulnud talle sobivasse asutusse ja sobivale teenusele.

Kuidas näeb välja Sinu esimene kohtumine kliendiga?

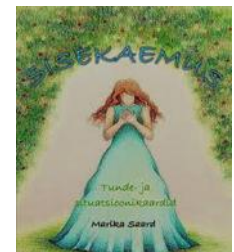
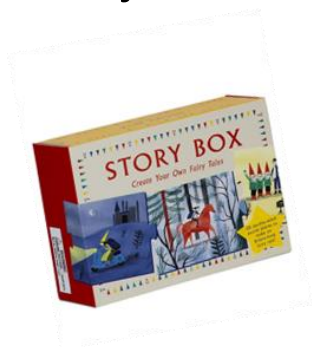
I etapp
Kliendi kaasamine

Näiteid töövahenditest

- Dixit kaardid;
- Story cubes, Story box;
- tunde- ja situatsioonikaardid, lausete lõpetamise kaardid;
- suhtlemis- ja rollimängud;
- kalalkäik, matk, koera jalutamine, kohvikuskäik, piljardimäng;
- jne

ÕNNESTUNUD KLIENDISUHE
TAGAB USALDUSE JA TULEMUSLIKU KOOSTÖÖ!
ÄRGE KARTKE SELLELE
AEGA KULUTADA!

Asjad millele mõelda klienti toetades

- Kas saan täielikult aru, mis on kliendile oluline ja kas ma üldse saan kliendist aru?
- Kas olen parim inimene toetamiseks teda otsuste tegemisel?
- Kas olen andnud inimesele parima võimaluse teha otsused ise?

Mida jälgida

- Veendu, et klient saab aru Sinu poolt räägitust
- Veendu, et Sina saad aru mida klient räägib
- Jagage vajalikku infot nii kõnes kui kirjas.
- Kasuta lihtsat keelt
- Uuri välja, milline keskkond on kliendile töötamiseks sobivaim
- Jälgi kliendi käitumist esimesel kohtumisel
- Pärast kliendiga kohtumist räägi kokkulepped lühidalt üle, kui vaja, siis anna kirjalikult kaasa.

Mida vältida

- Kui koos kliendiga on kohtumisel lähedased või tugivõrgustik, siis pea meeles, et ei räägiks nii nagu klienti ennast ei ole seal. Klient on kesksel kohal
- Ära ignoreeri kliendi soove ja huve
- Ära pea enda väärtusi või eelarvamusi kliendi soovidest või huvidest tähtsamaks.

Ajalehemäng

- 7 vabatahtlikku, istuge palun toolidega tihedalt üksteise kõrval ringis näoga ringi keskel.
- Kogu mängu jooksul ärge vahetage üksteisega ühtegi sõna.
- Jagame igale istujale ajalehe, mis on vales järjekorras kokku pandud.
- Märguande peale hakkab iga osaleja ajalehte õiges järjekorras kokku panema, kes esimesena kokku paneb, annab käega märku.

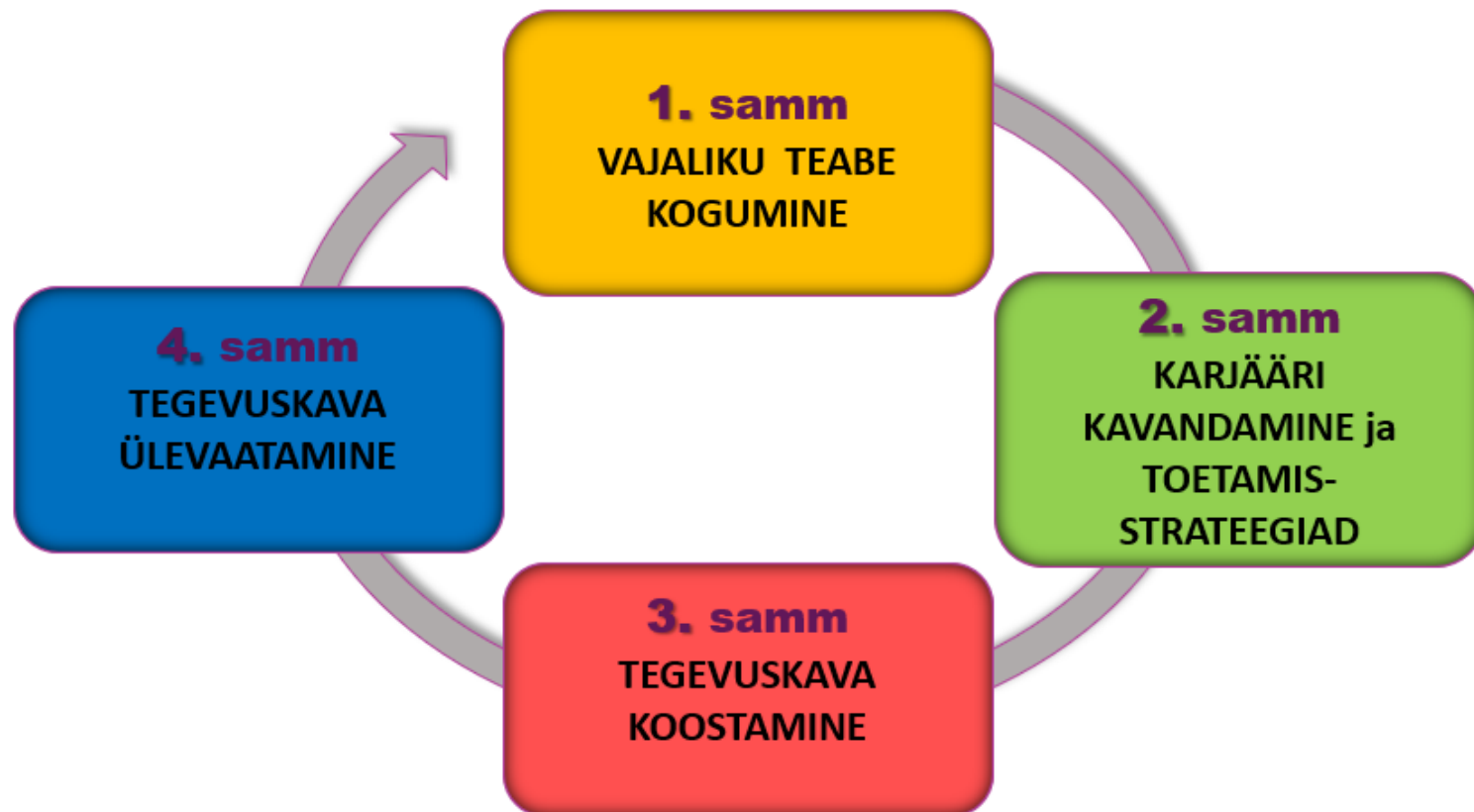
II etapp Kompetentside kaardistamine/ kutseprofiili koostamine

Eesmärk

saada ülevaade kliendi tööalastest huvidest, eelistustest, karjäärialastest soovidest ja ambitsioonidest, oskustest, võimetest, tugevustest, nõrkustest, toetus vajadusest ning koostada kutseprofiil.

Kutseprofiili koostamise 4 sammu

Näiteid töövahenditest „Mina olen...”

Kuidas rääkida iseendast?

- Kirjuta paberile 20 sõna iseenda kohta (omadussõnad tegusõnad rollid jne).
- Loe ette enda kohta käivad sõnad.

Ka võib olla lihtsam endast rääkida kui nt öelda oma emalt saadud positiivsed omadused ja oma isalt saadud positiivsed omadused.

Võib ka panna rääkima paarides üksteisele iseendast ja siis paluda vastastikku üksteist teistele tutvustada.

Kuidas koguda vajalikku teavet

1. samm
VAJALIKU TEABE
KOGUMINE

- Koguda vaid asjakohast ja vajalikku teavet.
- Enamus kogutavast teabest olgu tulevikku suunatud.
- Teabe kogumine ja avaldamine käigu kliendi ja spetsialisti koostöös, see on isikukeskne protsess.
- Info kogumisel järgida eetikakoodeksit.
- Kohtumine kliendiga võib toimuda vestluse vormis või mitteametlikul viisil.
- Klient võib soovi korral kohtumistele kaasa võtta kellegi, keda ta usaldab ja kes teda hästi tunneb.

Info kogumise mäng „BINGO“

1. samm
VAJALIKU TEABE
KOGUMINE

- Leia ruutudes kirjeldatule vastavad inimesed ja palu neilt õigesse ruutu allkiri (ühele ruudule vastab üks inimene).
- Võitja on see, kes esimesena saab täis kaks viieruudulist rida (kas vertikaalselt, horisontaalselt või diagonaalselt) ja hüüab BINGO!!!

Millist informatsiooni sisaldab kutseprofiil

1. samm
VAJALIKU TEABE
KOGUMINE

1. Isikuandmed
2. Sotsiaalne võrgustik
3. Ametlik ja mitteametlik teenistuskäik ehk töökogemused
4. Haridus ja formaalne kvalifikatsioon, tugevused, oskused, võimed
 - kutseoskused
 - sotsiaalsed oskused
 - üldised oskused
 - akadeemilised võimed
 - sensoorsed võimed
 - füüsilised võimed

OSKUSTETA INIMEST
POLE OLEMAS, ON VAID
TEADMATUS OMA
OSKUSTEST!

Millist informatsiooni sisaldab kutseprofiil

1. samm
VAJALIKU TEABE
KOGUMINE

5. Töölased eelistused ehk tegurid millega peab tööle asuja arvestama

- Töövaldkonna eelistused
- Organisatsioonilised eelistused (tööaeg, töörütm, jne)
- Psühhosotsiaalsed eelistused (sõltumatus, vastutus, pingetaluvus jne)
- Füüsilised eelistused (füüsiline koormus, kliima, tolm, valgus jne)
- Teadmistega seotud eelistused (töökirjeldus, ametijuhend, juhendite andmise viis ja sagedus, jne)
- Muud eelistused (sooline ja vanuseline jaotus, töökoha asukoht jne)
- Tervislik olukord
- Rahaliste sotsiaaltoetuste saamine
- Hobid ja huvid.

Individuaalne töö: Minu oskuste profiil

1. samm
**VAJALIKU TEABE
KOGUMINE**

- Millega Sina kõige paremini hakkama saad?
- Tõmba oskuste ees olevale numbrile ring ümber!
- Oskused jagunevad neljaks tegevusvaldkonnaks.
- Hinda, milline tegevusvaldkond Sulle rohkem sobib.
- Selleks pead Sa valdkonda kuuluvate oskuste rühma punktid kokku lugema (punkti saad oskuse eest, mille järjekorranumbrile tõmbasid ringi ümber).

https://www.ttk.ee/public/Karjaari_algus_ylikoolist.pdf

Näiteid töövahenditest

- [Karjääri algus ülikoolist](#)
- [Oskuste kompass](#)
- [Minu oskuste portfell](#)
- [PBA tööleht oskused, teadmised, huvide kaardistamine](#)
- [SA Innove Rajaleidja Ida-Harju Karjäärikohvik](#)

Näiteid töövahenditest Jobpics

- Inimestele, kellele ei sobi tekstipõhised testid (nt autismispektrihäirega, õpiraskustega, varasema töökogemuseta, keelebarjääriga jmt prbl inimesed).
- ✓ Sobivate karjäärivalikute tegemiseks.
 - ✓ Töölaste võimaluste/valikute nägemiseks.
 - ✓ Inspiratsioon vestlusaineks (kliendiga tutvumine).

Näiteid töövahenditest Jobpics

- Jobpicsis on 139 ametit tutvustavat kaarti (kokku ca 588 erinevat ametit).
- Esiküljel pilt ametist koos nimetusega - 3 keeles
- Tagaküljel RIASEC kood ja haridustasemele viitav number ning lühikirjeldus. Samuti sarnased ametid.
- RIASECi süsteem jagab huvid 6 kategooriasse (praktiline, uuriv, loominguline, sotsiaalne, ettevõtlik, harjumuspärane).
- Lisaks on komplektis hinnangukaardid
- <https://www.astangu.ee/et/juhendid-ja-materjalid>

Realistlik R	Uuriv I	Loominguline A
Enesetähts (R)	Uuriv (I)	Loominguline (A)
Sotsiaalne S	Ettevõtlik E	Harjumuspärane C
Sotsiaalne (S)	Ettevõtlik (E)	Harjumuspärane (C)

-
- hamet
- Handlungsorientiertes
Testverfahren zur Erfassung
und Förderung elementarer
Kompetenzen für berufliche
Bildung und Arbeit

Näiteid töövahenditest Hamet

➤ Võimaldab hinnata:

- ✓ töö tegemisel olulisi faktoreid (rutiin, tempo, tööriistade käsitlemine, tajumine ja sümmeetria, mõõtetäpsus, juhistest arusaamine);
- ✓ töösse suhtumist ja töökäitumist (sh kriitika talumine jne);
- ✓ õpi- ja arenguvõimet.

➤ On konkreetne ja mõõdetav:

- ✓ arvulised (%) tulemused;
- ✓ kirjeldab nõrku ja tugevaid külgi;
- ✓ kliendi tase (päevakeskus vs avatud tööturg).

Kutseprofiili tulem

- Asjakohane CV
- Võrgustikukaart
- Oma tööalastes võimalustest teadlik klient
- Tööotsimise suund (valdkond/ametikoht)
- Tegevuskava

Võrgustikutöö protsess ja põhimõtted

- Võrgustikutöö on inimeste, organisatsioonide, teenuste pakujate jne vaheline vaheline koostöö.
- Võrgustikutöö käigus suheldakse omavahel ning vajadusel sekkutakse inimeste ja/või organisatsioonide ellu ja tegevusse, et aidata.
- Võrgustikutöös tegeletakse samaaegselt võrgustikus nii juhtumite lahendamise ja sotsiaalse võrgustiku kaasamisega kui ka ametlike ametnike võrgustike arendamisega, sh uute teenuste käivitamisega, projektitööga ja teenustekvaliteedi tagamise küsimustega, samuti spetsialistide koolitamisega ja kogukonna korraldustööga.

“Juhtumikorralduse käsiraamat”

Juhtumipõhise võrgustikutöö põhiprintsiip

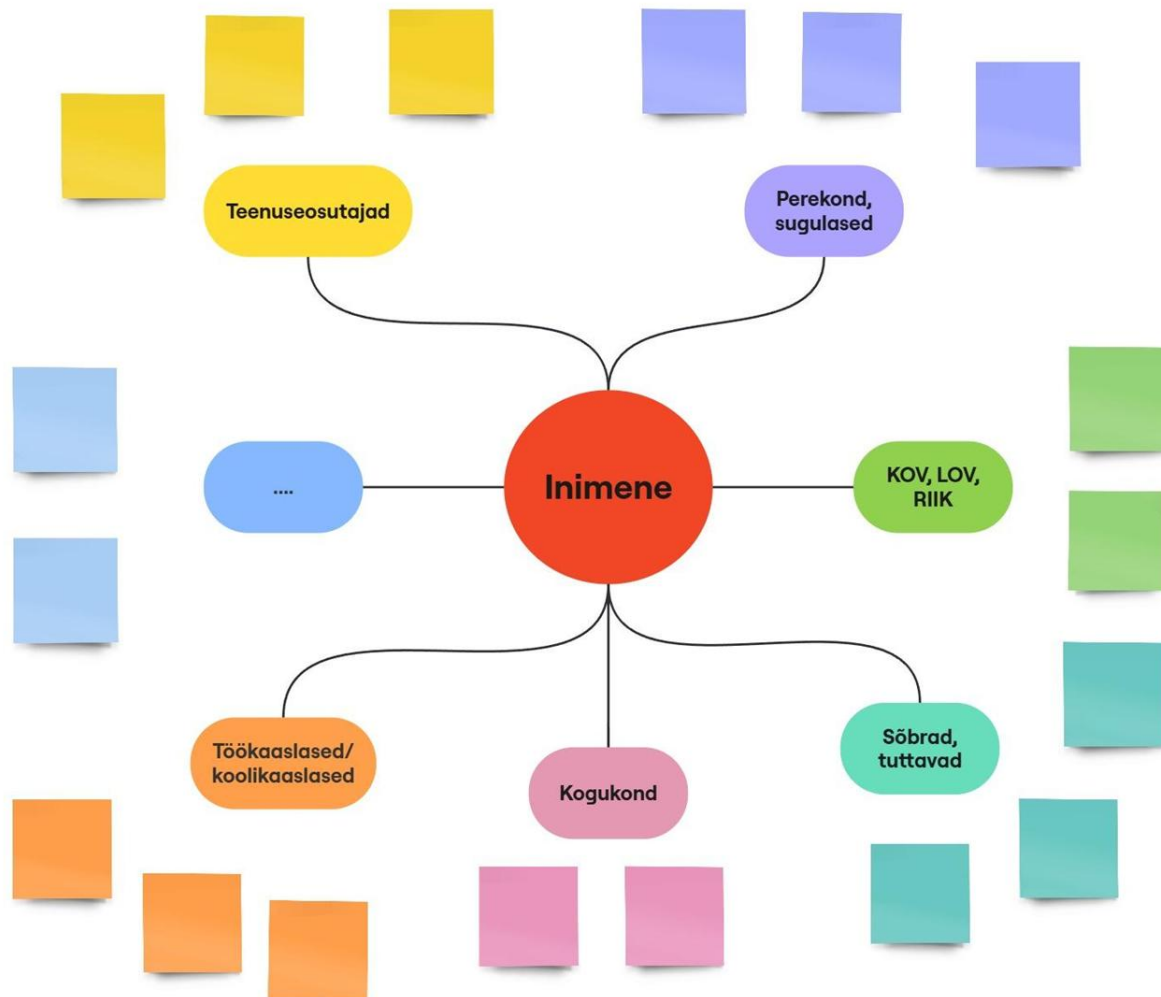
- Tööta kõigil tasanditel
 - inimest
 - perekonda, sugulasi, lähedasi
 - rühm, kollektiivi jne
- Kaasa
 - organisatsioone
 - teenuseosutajaid
 - kogukonda
- Arvesta
 - kohalikke tavaid
 - kogukonna toimimist
 - poliitikat

“Juhtumikorralduse käsiraamat”

Võrgustikutöö protsess ja põhimõtted

- Võrgustikutöö põhineb inimese õigusel saada vajadusel abi enda ja oma perekonna igapäevaeluga toimetulemisel ning olla kaasatud otsustusprotsessidesse.
- Võrgustikupuhul on tegemist ühendavate ja piiritletavate suhetega teatud inimeste või inimgruppide vahel.
- Võrgustik eeldab suhteid ja kommunikatsiooni.
- Võrgustiku liikmed töötavad perega alates sellest, kus on otsustatud kas kaasatakse perekond või mitte ja missuguses protsessi faasis on õigem perekonda kaasata.
- Oluline: usaldussuhe, ausus, positiivsus ja kultuuritausta arvestamine

Võrgustikukaart

Kas nii on ka Sinu klienditöös klienti
tööle rakendades?
„Äkki õnnestub?“

<https://youtu.be/Tog1JgqxlaY>

Kasutatud kirjandus ja lisamaterjalid

- [Puuetega inimeste õiguste konventsioon ja fakultatiivprotokoll](#)
- [Töötukassa](#)
- [Eesti Puuetega Inimeste Koda](#)
- Kuidas klientidest saavad kodanikud, Dirk den Hollander
- Juhtumikorraldaja käsiraamat
- [Euroopa TTR ühendus](#)
- [European Disability Forum](#)
- [TTR MTÜ](#)

TTR koolituse kodutööd

1. Koosta kliendile kutseprofiil ja kliendiplaan/tegevuskava/tegevusplaan ja saada e-postiga aadressile ttrkoolitus@gmail.com 27.01.2025, kell 17.00
2. Kaardista sobilikud tööandjad lähtudes kliendi soovidest, oskustest, võimetest ja elukohast ning saada e-postiga aadressile ttrkoolitus@gmail.com
3. Koosta 1 töökoha analüüs ning saada e-postiga aadressile ttrkoolitus@gmail.com
4. Koosta powerpoint esitus, kus on tulemused, mis olete kliendiga kliendi töölerakendamise osas saavutanud. Too ettekandes lühidalt välja, kas ja kuidas läbitud TTR metoodika koolitus aitab edaspidi Sul oma tööd paremini teha ja millised on Sinu asutuse tugevused TTR mudeli rakendamisel. Esitus saada e-postiga aadressile ttrkoolitus@gmail.com
5. Kanna esitus ette (kestus 20-30 min)

Küsimused

Kokkuvõte

Tagasiside

Kontaktid

ttrkoolitus@gmail.com

Mari Kalbin

Birgit Ulrich

Võtke palun julgelt ühendust kui tekib küsimusi seoses erinevate metoodikate ja tehnikate rakendamisega!